

Regeringen, Klimat- och
näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över remiss om betänkandet En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem (SOU 2025:14)

Er beteckning: KN2025/01042

Yttrande

Att länsstyrelserna får utökade uppdrag och fler verktyg för att motverka miljörelaterad brottslighet är välkommet.

Sammanfattningsvis bedömer Länsstyrelsen att utredningens förslag kan leda till effektivare hantering av miljörelaterad brottslighet.

Sammanfattande synpunkter på utredningens förslag:

- Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att det krävs resursförstärkningar hos länsstyrelserna för att samverkan ska kunna drivas enligt utredningens förslag.
En förutsättning för att föreslagna förändringar ska ge det resultat som önskas är en tillräcklig och långsiktig finansiering av länsstyrelsernas tillsyn inom miljöbalkens område.
- Länsstyrelsen ser positivt på förslaget om en utökning av vandelsprövningen, det ger länsstyrelserna en bättre möjlighet att förebygga och motverka miljöbrottslighet.
- Länsstyrelsen anser att bestämmelserna i 24 kap 3 § miljöbalken bör kompletteras med en möjlighet för prövande myndighet att återkalla ett gällande tillstånd om verksamhetsutövaren eller en person med betydande inflytande har dömts för ett brott som återfinns i 16 kap. 6b § punkten 3 miljöbalken.
- Länsstyrelsen anser att det är ett bra förslag att en kommun ska kunna överlämna ett ärende till länsstyrelsen för handläggning.

- Länsstyrelsen anser att införandet av ett nationellt tillsynsregister är en prioriterad uppgift, för att minska miljöbrottslighetens möjligheter att flytta mellan län och kommuner.
- Länsstyrelsen ser positivt på utredningens förslag om nationella och regionala samverkansfunktioner. Samverkan behöver dock gå längre än att endast handla om informations- och kunskapsutbyte och även omfatta formella möjligheter att utöva tillsyn över läns- och regiongränser.
- Länsstyrelsen ser positivt på förslaget om skärpta straffskalor för miljörelaterade brott, men anser att det bör utredas om minimistraffnivåer i straffskalorna för vissa brott bör höjas till fängelse.
- Länsstyrelsen bedömer att införande av ett nytt avfallsbrott kommer visa på att samhället ser allvarligt på sådan verksamhet, och att vi prioriterar att komma till bukt med avfallsbrottsligheten. Även införandet av en ny miljöstrafflag ger en ökad dignitet för lagföringen av miljörelaterade brott.
- Länsstyrelsen anser att ett skifte från uppgiften att anmäla brott till uppgiften att i högre utsträckning besluta om miljö sanktionsavgifter är bra och effektiv mot miljöbrottslighet, men kommer att innebära en utökad arbetsbörda för tillsynsmyndigheten. Att vissa överträdelser när det gäller vattenverksamheter nu ska kunna beivras genom miljö sanktionsavgifter ser Länsstyrelsen som ett bra förslag.
- Länsstyrelsen ser det som viktigt att miljö sanktionsavgifterna läggs på en nivå, som gör att de verkligen avhåller från brottslig verksamhet.

Utveckling av Länsstyrelsens synpunkter

Att länsstyrelserna får utökade uppdrag och fler verktyg för att motverka miljöbrottslighet inom miljötillsynen är välkommet.

Nedan utvecklas Länsstyrelsens yttrande.

Finansiering av länsstyrelsernas tillsyn för att förebygga och beivra miljörelaterade brott

En förutsättning för ett lyckat genomförande av föreslagna förändringar är en tillräcklig och långsiktig finansiering av länsstyrelsernas tillsyn inom miljöbalkens område. Som situationen är idag är länsstyrelsernas miljötillsyn underfinansierad. Särskilt kan nämnas tillsynen av vattenverksamheter där tillsyn idag blir nedprioriterat med anledning av att grundverksamheten i övrigt har flera tidsfrister för handläggningen.

I frågor om vattenverksamhet behövs också tas hänsyn till att undantaget i 11 kap. 12 § miljöbalken fortsatt utgör en komplicerad juridisk fråga. I 11 kap. 12 § MB ligger beviskravet strikt på verksamhetsutövaren att visa på att åtgärden uppenbarligen inte skadar allmänna eller enskilda intressen, men för utdömande av miljösanktionsavgift kommer bevisbördan istället ligga på Länsstyrelsen.

Se även avsnittet nedan om förmodat ökad arbetsbörda på grund av nya och högre miljösanktionsavgifter.

Vi delar utredningens bedömning att det krävs resursförstärkningar hos länsstyrelserna för att samverkan ska kunna drivas enligt utredningens förslag. Vår uppfattning är att länsstyrelserna behöver en permanent förstärkning för att ha förutsättningar att driva samverkansfunktionen på en tillräckligt hög nivå.

En förstärkt statlig finansiering av miljötillsynen, både den statliga och den kommunala, är en grundförutsättning för en starkare, effektivare och över landet enhetlig miljötillsyn. En förstärkt finansiering lägger grunden för både en god bemanning och för möjligheter till kompetensutveckling och kompetensförstärkningar hos de olika tillsynsmyndigheterna.

Utökad vandelsprövning

En utökning av vandelsprövningen vid prövning av tillstånd eller handläggning av anmälan för miljöfarlig verksamhet är bra, också att den som misskött sig tidigare i samband med drift av miljöfarlig verksamhet ska kunna diskvalificeras för framtida ansökningar eller anmälningar. Det ger länsstyrelserna en bättre möjlighet att förebygga och motverka miljöbrottslighet. Vi ser positivt på dessa förslag.

Förslagen i detta kapitel träffar dock endast de som försöker göra rätt för sig genom att söka tillstånd eller anmäla en verksamhet, den olämpliga miljöpåverkande verksamhet som bedrivs utan tillstånd eller anmälan träffas ej.

Bestämmelserna i 24 kap 3 § miljöbalken om förutsättningar för prövande myndighet att återkalla tillstånd bör kompletteras med en möjlighet att återkalla ett gällande tillstånd om verksamhetsutövaren eller en person med betydande inflytande har dömts för ett brott som återfinns i 16 kap. 6b § punkten 3.

En kommun ska kunna överlämna ett tillsynsärende till länsstyrelsen

Förslaget att en kommun ska kunna överlämna ett ärende till länsstyrelsen för handläggning är i grunden bra, liksom förslaget att länsstyrelsen ska kunna ta ut en tillsynsavgift för ärenden som överlämnas från kommuner. En förutsättning är dock att det finns en tillräcklig och stabil finansiering av miljötillsynen och att länsstyrelsen har tillräckliga personella resurser.

Införandet av ett nationellt tillsynsregister

Vi bedömer att införandet av ett nationellt tillsynsregister är en prioriterad uppgift, för att minska miljöbrottslighetens möjligheter att flytta mellan län och kommuner.

Det är idag inte möjligt för länsstyrelsen eller de kommunala tillsynsmyndigheterna att ta del av de uppgifter som Statens jordbruksverk har om djurhållande verksamheter. Detta leder till en stor ineffektivitet i tillsynsarbetet inom denna bransch och är en stor brist i miljötillsynen av dessa verksamheter.

Nationell och regional samverkan

En nationell samordning av dels länsstyrelsernas tillsynsresurser men framför allt de kompetenser som finns fördelade i landet skulle på ett konkret sätt kunna ge förutsättningar för att hantera de komplicerade ärenden som kan komma att lämnas över från en kommunal tillsynsmyndighet. Utredningens förslag om nationella och regionala samverkansfunktioner är därför bra, men samverkan behöver gå längre än att endast handla om informations- och kunskapsutbyte och även omfatta formella möjligheter att enkelt kunna utöva tillsyn över läns- och regiongränser.

Den existerande samverkan i "Miljöbrottsgrupp Sydost" mellan länsstyrelserna i Blekinge, Kronoberg och Kalmar, Åklagarmyndigheten (REMA), Polismyndigheten och de kommunala tillsynsmyndigheterna kan utgöra en grund för den föreslagna regionala samverkansfunktionen.

Utredningen har rätt i att man måste undvika att blanda ihop tillsynsmyndigheternas och polisens roller i samband med en förundersökning.

Straffskalor – höjning av miniminivåer bör övervägas

Minimistraffnivåer i straffskalorna för vissa brott bör höjas till fängelse, i första hand för de brott för vilka man föreslår höjning av maximiskalan, det vill säga miljöbrott, artskyddsbrott, miljöfarlig kemikaliehantering och otillåten avfallstransport samt för det nya föreslagna brottet avfallsbrott.

I utredningen framhålls att milda påföljder är en av de faktorer som gör miljöbrottslighet till en mycket attraktiv verksamhet för kriminella. Det anses behövas strängare straff för miljöbrott, artskyddsbrott, miljöfarlig kemikaliehantering och otillåten avfallstransport.

Genomgången av statistik visar att det endast finns ett fåtal domstolsavgöranden från senare år där påföljden bestämts till fängelse.

Det hänvisas också till en ond cirkel som innebär att brottsstatistiken visar att den brottslighet som förekommer på miljöområdet främst är bötesbrottslighet, vilket gör det svårt för polisen att motivera mer utredningsresurser, vilket i sin tur gör att resurserna gör det svårt att utreda annat än bötesbrottslighet.

I resonemang om straffskalor anges att det mest omedelbara sättet att höja straffnivån för en brottstyp i regel är att höja minimistraftet. Det påpekas även att straffvärdebedömning alltid utgår från straffskalans minimum.

Mot bakgrund av det som sägs ovan och mot bakgrund av det stora behovet av en skärpt miljöbrottslagstiftning ifrågasätter Länsstyrelsen varför man inte har utrett höjningar av miniminivåer i straffskalorna. Kommittédirektiven har inte inneburit hinder mot detta, såvitt vi kan bedöma.

Nya miljöstraffsavgifter – ett bra förslag men med förmodad utökad arbetsbörda för länsstyrelserna

Efter förfrågningar hos tillsynsmyndigheter har utredningen gjort bedömningen att arbete med att anmäla brott och arbete med miljöstraffsavgift tar ungefär lika mycket tid i anspråk och att resursåtgången därför inte förväntas öka i någon större omfattning.

Länsstyrelsen instämmer inte i den bedömningen. Länsstyrelsen anser att föreslagna förändringar om miljöstraffsavgifter kan antas medföra en betydande ökning av arbetsbördan avseende sådana avgifter. Skälen är följande.

Grunderna för nedsättande av avgift i 30 kap. 2 § miljöbalken föreslås utvidgas till att avse att det vore oskäligt att ta ut avgiften med fullt belopp i ett enskilt fall. Detta är en kraftig utvidgning i förhållande till det som nu gäller, det vill säga att det förekommit sjukdom, oförutsedd omständighet eller att man försökt undvika överträdelse. Samtidigt har många av avgifterna gällt mycket låga belopp, exempelvis 1 000 kronor för att inte ha lämnat in miljörapport för B-verksamhet i tid.

Ganska snäva möjligheter till nedsättning i kombination med mycket låga belopp kan vara en förklaring till den låga överklagandefrekvens som utredningen hänvisar till.

För ett av de vanligaste miljöbrotten som länsstyrelsen anmäler, otillåten miljöverksamhet genom villkorsöverträdelse hos B-verksamhet, föreslås nu en straffsavgift på 75 000 kronor. I och med denna stora ökning bedömer Länsstyrelsen att överklagandefrekvensen kan öka avsevärt. Eftersom grunderna för nedsättning inte kommer vara lika skarpa kan det antas bli fråga om betydligt

mer skriftväxling hos domstolen, det vill säga krav på länsstyrelserna på en mer aktiv processföring. Detta förekommer ju inte idag; nästan alltid leder en brottsanmälan till att Åklagarmyndigheten avskriver ärendet eller beslutar om företagsbot, utan tillsynsmyndighetens inblandning.

Högre avgiftsbelopp samtidigt med större grund för bedömningar kan antas leda till att företag som är aktuella för avgift är betydligt mer aktiva hos länsstyrelsen vad gäller yttranden inför beslut och övriga kontakter i tillsynsärendet. Även detta ökar länsstyrelsens arbetsbörda jämfört med nuvarande ordning.

Att inte anmäla eller söka tillstånd för vattenverksamhet innan vidtagen åtgärd föreslås beläggas med miljöskaktionsavgift, en möjlighet som inte finns i dagens lagstiftning. Detta är i grunden bra, eftersom åtal sällan väcks i frågor om vattenverksamhet. Med ett nytt arbetsområde blir det däremot en ökad belastning på länsstyrelsen, där tillsyn redan är nedprioriterad eftersom grundverksamheten i övrigt har tidsfrister för handläggningen.

I frågor om vattenverksamhet behövs också tas hänsyn till att undantaget i 11 kap. 12 § miljöbalken fortsatt utgör en komplicerad fråga. I 11 kap. 12 § MB ligger beviskravet strikt på verksamhetsutövaren att visa på att åtgärden uppenbarligen inte skadar allmänna eller enskilda intressen, men i fråga om miljöskaktionsavgift torde bevisbördan i stället ligga på länsstyrelsen.

Det är viktigt att miljöskaktionsavgifterna läggs på en nivå, som gör att de verkligen är avhållande. Är nivåerna för låga, är risken att man i vissa fall ser skaktionsavgiften som en kostnad man är villig att ta. Denna risk är förstås särskilt stor beträffande oseriösa aktörer, på motsvarande sätt som man inte kommer åt dessa med vandelsprövning. För låga nivåer på miljöskaktionsavgifterna medför risk för minskad regelefterlevnad jämfört med nuläget, i och med att en låg miljöskaktionsavgift kan upplevas som mindre avhållande än risken för lagföring och ett eventuellt bötesstraff.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Maria Arnholm med enhetschef Rune Liljenberg som föredragande. I handläggningen har också miljöjurist Henrik Skanert, vattenhandläggare Patrik Larsson och naturskyddshandläggare Peter Wredin medverkat. I den slutliga handläggningen har tillförordnat länsråd Carin Lamme Lindh och avdelningschef Maria Levin deltagit.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia till

susanne.classon@regeringskansliet.se

kn.rs@regeringskansliet.se